

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Tarih : 19 Nisan 2022
Sayı : 2221

Prof. Dr. İbrahim Ö. KABOĞLU
İstanbul Milletvekili
Anayasa Komisyonu Üyesi

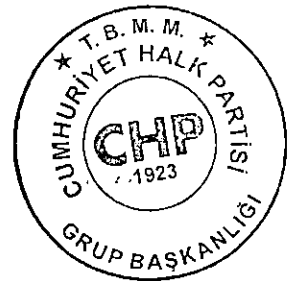
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim. 14/04/2022

İbrahim Özden KABOĞLU
İstanbul Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	Anayasa
Tarih: 21 Nisan 2022	Esas No: 2/4410

T B M M KANUNLAR ve KARARLAR BSK.LİĞİ
2 0 Nisan 2022
Numara:

2 0 Nisan 2022 1003299

GENEL GEREKÇE

Bugün siyasal partilere ve seçimlere ilişkin anayasal hükümlerin büyük ölçüde askıda olması, demokratik siyaset alanını daraltmakta ve demokratik toplum düzenini sürekli baskılamaktadır. Bu bağlamda, özellikle şu temel sorunları tespit etmek gerekir:

1. Siyasal Partiler, Eşit Koşullarda Yarışmamaktadır

Anayasa'nın siyasal partilere ilişkin hükümleri büyük ölçüde askıdadır; çünkü, bir parti genel başkanı, Devleti ve yürütmeyi tek başına temsil etmekte, şirket statüsündeki Varlık Fonu'nun da başkanlığını yapmaktadır. Bu kişi, Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanların ve atanmış kişilerin de -Anayasa'ya aykırı olduğu halde- katıldığı parti faaliyetlerinde, parti genel başkanı sıfatını değil, Cumhurbaşkanı unvanını kullanmaktadır. Bu, halkın kendisine tevdi ettiği kamusal sorumluluğu istismar etmekten başka bir şey değildir.

Parti başkanlığı, Anayasa'nın, Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığına ilişkin hükümleri ile bağdaşmamaktadır. **Anayasal eşitlik** ilkesi ihlal edilmektedir. Bugün TBMM'de temsil edilen partiler, haklar ve yükümlülükler bakımından, Anayasa madde 68 ve 69 hükümleri kapsamında eşit değildirler.

2. Seçim Kanunları, Ayrımcı Düzenlemeler İçermektedir

Eşitsizlik, “seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları” (md.67) açısından da geçerlidir. Kanuni düzenlemeler nasıl yapılırsa yapılsın, seçim öncesi/esnası ve sonrası bütün faaliyetlerinde, Cumhuriyet ittifakı partileri ve özellikle AKP, çok unvanlı genel başkana sahip olması nedeniyle, **Devlet olanaklarını parti lehine seferber etti/etmekte ve edecektir.**

3. Demokratik Toplum Düzeni Saygı Görmemektedir

Siyasal partilerin eşit koşullarda yarışmaması ve ayrımcı düzenlemeler içeren seçim yasaları, demokratik siyaset alanını, Cumhuriyet İttifakı dışında kalan partiler için ileri derecede daraltmaktadır. Anayasal özgürlüklerin kullanılmasındaki güçlükler, demokratik toplumun asgari gereklerini bile zedelemektedir.

- **Medya**, Kişi-Parti-Devlet'in propaganda aygıtı olarak kullanıldığından, partiler, faaliyetlerini topluma yansıtma bakımından eşit konumda değiller. Demokratik siyaset alanı, Cumhuriyet İttifakı dışında kalan partiler aleyhine daraltılmış bulunuyor.
- **Yurttaşlar**, “siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma” yönünden eşit değil; zira, demokratik toplumun asgari gereklerini bile ortadan kaldıran bir mevzuat ve uygulama ayrışması vardır. Düşünce ve ifade özgürlükleri ile barışçıl toplanma ve gösteri özgürlükleri, hukuk dışı şekilde ve şiddet kullanılarak bastırılmakta ve ölçüsüz yaptırımlara tabi tutulmaktadır. Bunlar ve benzeri uygulamalar, Anayasa madde 13'ün güvence altına aldığı demokratik toplum düzeninin temel gereklerini sistematik şekilde örselemektedir.
- Bu nedenlerle, **seçimlere giden yol**, “eşit” ortam ve olanaklar sunmamaktadır.

Gerçekten ana sorun; “**kişi-parti-devlet**” birleşmesine yol açan bu anayasal yapının düzeltilmesidir. Bu antidemokratik yapı düzeltilmedikçe, yalnızca seçim ve siyasal partiler yasalarında yapılacak düzenlemeler, arızı mahiyette kalacak ve demokratik hukuk devletine ilişkin temel eksiklikleri telafi edemeyecektir. Bununla birlikte, anayasal yapının düzeltilmesine giden yolda seçim mevzuatının adil ve özgür seçim standartlarına uygun hale getirilmesi de, bir zarurettir.

2001 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile 67. maddeye eklenen yedinci fıkranın “*Konjonktürel değişikliklere seçim kanunları açısından yer verilmemesi amaçlanmıştır*” şeklinde açıklanan gerekçesi de anılan fıkrada ifade edilen seçim kanunlarından ne anlaşılması gerektiğine ilişkin anlayışı ortaya koymaktadır. Buna göre anayasa koyucunun Meclis çoğunluğunu elinde bulunduran parti veya partilerin seçime bir yıl kala seçim sürecinde kendi lehlerine veya diğer parti ya da adayların aleyhine sonuç doğuracak biçimde değişiklikler yapılmasını öngören yasal düzenlemeleri, Anayasa’nın 67. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında seçim kanunu olarak nitelemektedir. (AYM, 14.3.2019 tarih ve 2019/14 E. 2019/16 K, pg.12)

Seçim yasalarımızda, 2018 yılında 7102 sayılı Yasa ve Nisan 2022’de 7393 sayılı Yasa ile “serbest, adil ve eşit” seçim ilkesini zedeleyen köklü değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu değişikliklerle, anayasal sistemimizin üzerine inşa edildiği “demokratik, hukuk devleti” ilkesi de ihlal edilmiştir. Ayrıca Anayasa madde 67/7 hükmünün engellemeye çalıştığı durum olan, çoğunluğu elinde bulunduran siyasi partilerin kendi siyasi bekalarına yönelik partizan değişiklikler yapması olgusu da bu iki Yasa ile kendisini göstermiştir.

Seçim Kurullarının Oluşumunun Değiştirilmesi

Seçim kurullarında kıdemli hâkim kuralı, Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçildikten sonra iktidarın hukuk yoluyla el değiştirmesini sağlayan ve o zamandan beri uygulanan bir hükümdür. Bu itibarla, kuralın, 72 yıllık yerleşik bir uygulaması olduğu gibi bu alanda önemli bir içtihadi birikim de bulunmaktadır. Kuralın uygulanmaya başladığı tarihten günümüze kadar, kuralın uygulanmasına yönelik herhangi bir aksaklık ya da sorun ortaya çıkmamıştır. Gerçekten, 1946’da çok partili hayata geçilmesinin ardından seçim kanununa ilişkin eleştiriler sonrası, uzun çalışmalar sonunda CHP ve DP uzlaşısıyla 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu 16 Şubat 1950 yılında kabul edilmiştir. Bu Kanun, daha sonra 298 sayılı Kanun’da olduğu gibi il ve ilçe seçim kurullarının oluşumunda kıdemli hâkim esasını belirlemiştir. Kısacası, seçim kurullarının oluşumuna ilişkin “kıdem esası” demokratik siyasal hayatımızla özdeşleşmiş temel ilkelerden biridir. Ancak bu esastan hiçbir gerekçe sunulmadan ve 72 yıllık siyasi ve hukuki birikimimiz yok sayılarak, 7393 sayılı Yasa ile apar topar vazgeçilmiştir.

Cumhurbaşkanının Seçim Yasaklarından Muaf Tutulması

7393 sayılı Yasa ile seçim yasaklarına ilişkin maddelere, parti genel başkanı ve aday olan “yürütme yetkisini tek başına” kullanan Cumhurbaşkanı’nın dahil edilmemiş olması, “tarafsız”, “eşit”, “serbest” ve “adil” seçim olanağını ortadan kaldırmaktadır. Bu durum, Devleti adeta “aday” konumuna taşımakta, onun demokratik niteliğini yadsımaktadır. 2017 anayasal kurgu mantığına göre, Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar, günlük siyasal tartışma ve çatışmaların dışında kalmaları gerektiği halde siyasal çekişmelerin bağrında yer alıyor iken, atanmış bakanlar -haklı olarak- seçim yasakları kapsamında tutulmaya devam edilirken; devlet başkanlığı sıfatını kullanan adayın -ve Cumhurbaşkanı yardımcısı/ları/nın- yasaklardan azade olması, “**seçim sandığına vurulan bir kilit**” girişimi şeklinde de yorumlanabilir. Cumhurbaşkanı’na seçim yasağı getirilmemesi ve kamu hizmetine tahsis edilmesi gereken vergilerin bir şahsın siyasi bekası için istismar edilmesi, ilgili Anayasa maddelerini ihlal ettiği gibi, söz konusu ihlaller bütünü, demokratik Cumhuriyet’in özünü zedeleyicidir.

7393 sayılı Yasa ile, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un 65., 66. ve 155’inci maddelerinde yapılan değişiklikle, Başbakan, Bakanlar ve Milletvekillerinin seçim yasaklarına ilişkin düzenlemelerin yer aldığı bu maddelerdeki “Başbakan” ibareleri, sistem uyarlaması gerekçesiyle, 2017 Anayasa değişiklikleriyle oluşturulan kurumsal

şablona atıf yapılarak, kaldırılmıştır. Oysa, sistem uyarlamasının simetrik gerekliliğine uygun olarak, yetkiyi düzenleyen diğer kanunlarda olduğu üzere, “Başbakan” ibaresi yerine “Cumhurbaşkanı” yazma yükümlülüğü yerine getirilmemiştir. TBMM’de sayısal çoğunluğa sahip bulunan partilerin bu bilinçli ve kasıtlı ihmaliyle eksik düzenleme yapılmış; Anayasa’ya açıkça aykırı biçimde Cumhurbaşkanı, seçim yasaklarından bağışık tutulmuştur. Ne var ki, parlamenter rejimin geçerli olduğu dönemde Başbakan ve Bakanlar Kurulu’nun sahip olduğu tüm yetkilere bugün tek başına sahip olan Cumhurbaşkanı’nın bu yasaklardan bağışık tutulması, demokratik bir devlette hiçbir biçimde meşru ve haklı bir nedene dayandırılmaz. Yürütme yetkilerini tek başına elinde bulunduran ve uygulamada parti genel başkanı olan Cumhurbaşkanı’nın seçim yasakları kapsamına alınması gerekmektedir.

Seçim hukuku bağlamında Anayasa madde 13, 67, 68, 69 ve 79’un asgari gerekleri bakımından “eşitlik-özgürlük-adalet” üçlüsünün ihlali sonucu, değişmez hüküm olarak “demokratik hukuk devleti” (md.2) ve “Anayasa’nın özü” anlamsız hale gelmektedir.

Ezcümle; seçimler, temsili demokrasinin olmazsa olmaz koşuludur. Seçimlerin serbest, adil ve eşit koşullarda gerçekleşmesini sağlayan koşullar, ülke demokrasisinin sağlıklı işleyişi açısından yaşamsaldır. Yürürlükteki 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’da, özellikle seçim güvenliği açısından tereddüt yaratan, seçimlerin eşit koşullarda gerçekleşmesinin önünde engel oluşturan, seçim sonuçlarını şüpheli hale getirme riski bulunan düzenlemeler bulunmaktadır. Seçimlerin fiilen serbest, adil ve eşit koşullarda gerçekleşmesinin yanında; kamuoyu nezdinde bu açılardan makul şüphelerin oluşmaması da, daha sonra ülkede bir siyasi meşruiyet krizinin peyda olmaması bakımından gereklidir. Yine, 2017 Anayasa değişiklikleri sonucunda ortaya çıkan anayasal ve siyasi koşullar dikkate alınarak; 7102 sayılı Yasa ve 7393 sayılı Yasa’nın 298 sayılı Yasa’da yarattığı antidemokratik tahribatın da giderilmesi amaçlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

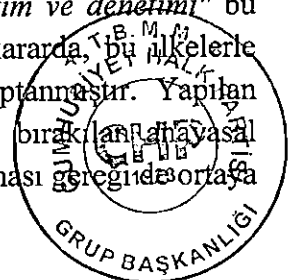
MADDE 1- Yürürlükteki “Aynı binada oturan seçmenler, hane bütünlüklerinin korunması ve aynı seçim bölgesinde kalmaları şartıyla, farklı sandık bölgelerine kaydedilebilir.” cümlesi sandık çevresinde bilinmeyen seçmenlerin eklenmesi ve birbirlerini tanıyan seçmenlerin ayrıştırılarak sandık çevrelerinde müdahale ihtimalini doğuran bir düzenlemedir. Bu açıdan, seçim güvenliği açısından oluşabilecek risklerin önlenmesi amaçlanmıştır.

MADDE 2- Demokratik hayatın vazgeçilmez unsuru olan siyasal partilerin faaliyetlerini zorlaştırıcı hükümler, demokratik siyasal hayatı da engelleyici niteliktedir. Siyasal partilerin seçime katılabilme yeterlilikleri açısından “TBMM’de grubu bulunması” kriterinin kaldırılmasının haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır. Tam aksine TBMM’de gruba temsil edilen bir partinin bir sonraki seçimlere katılamayacağı şeklindeki kural, Anayasa madde 2 ve madde 68 hükümlerine aykırılık doğurmaktadır. Türkiye siyasi hayatında yargı organları araçsallaştırılarak siyaset alanına yönelik müdahaleler karşısında yasalar çerçevesinde üretilmiş çözümler, bu tip antidemokratik yasaların gerekçesi olamaz. TBMM Başkanlık Divanı’nda temsiliyet bulan, danışma kurulunda yer alan “grup” kurabilmiş partinin seçimlere katılamamasını öngörmek haklı ve anayasal/hukuki bir nedene dayanmamaktadır.

Kanun’un (11) numaralı bendi, Anayasa’nın 68’inci maddesinde “demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru” olarak nitelenen ve önceden izin almadan kurulabilen partilerin faaliyetlerini kısıtlar ve hatta engeller niteliktedir. Meşru bir amaca dayanmayıp, siyasal yaşama dair olarak kısıtlayıcı nitelikte olan ve seçimlere girmeyi engelleme yönündeki antidemokratik bir yaklaşımda kökenini bulan 7393 sayılı yasanın 4 üncü maddesinin ilgili bentte yaptığı değişiklik, Anayasa’nın 67 ve 68’inci maddelerine aykırıdır.

Anayasa Mahkemesi, 28/3/1986 günlü, 3270 sayılı "22/4/1983 Tarih ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 26/4/1961 Tarih ve 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile 10/6/1983 Tarih ve 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanunlara Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun’a ilişkin vermiş olduğu 1986/17 E. 1987/11 K. sayılı kararında 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 36’ncı maddesinde yapılan değişiklikle seçime katılabilme kriterinde yapılan zorlaştırıcı nitelikteki değişikliği iptal etmiştir. Bu madde ile Siyasi Partiler Kanunu’nun 36. maddesi değiştirilerek, seçimlere katılabilmek için partilerin örgütlenmek zorunda oldukları il sayısı 1/2 (34 il) den 2/3 (45) e çıkarılmış, ayrıca bir ilde örgütlenmiş sayılmak için örgüt kurulması zorunlu ilçe sayısı da 1/3ten 2/3 e yükseltilmiş, büyük kongreyi yapmış ya da TBMM’nde grubu bulunma koşulları olduğu gibi bırakılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, yasakoyucunun 67/1’den doğan takdir hakkını Anayasa’nın 13. maddesinde sözü edilen "...demokratik toplum düzeninin gerekleri"ne uygun biçimde kullanmak zorunda olduğunu düzenlemiştir. Bu sınırın aşılması, seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarını sözde bırakacağı ifade edilmiştir. 67. maddenin ikinci fıkrasında belirlenen "...serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esasları" ile "yargı yönetim ve denetimi" bu konudaki düzenlemede temel alınacak ilkeler olarak belirtilmiştir. Anılan kararda, bu ilkelerle yasakoyucuya tanınan takdir hakkının, sınırlamanın çerçevesini çizdiği saptanmıştır. Yapılan düzenlemenin ve yapılacak düzenlemelerin, yasakoyucunun takdiri dışında bırakılan anayasal ilkeleri zedelememesi ve demokratik toplum düzeninin esaslarına aykırı olmaması gereğince ortaya

konmuştur. Aksi durumda, hakkın özüne dokunan düzenlemeler gerçek anlamda bir seçme ve seçilme hakkını ortadan kaldıracakı belirtilmiştir. Seçime katılabilmeyi salt örgütlenme gücüne bağlamanın da uygun olmayacağı eklenmiştir. Demokrasinin vazgeçilmez ögesinin bu ölçüde sınırlanması, siyasi partilerle gerçekleşecek düzenin olabildiğince engellere bağlı tutulması, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bulunmamıştır. "Makul", kabul edilebilir sınırların aşılmasının ise aykırılık oluşturduğu tespit edilmiştir. Böyle bir ortamda seçme ve seçilme hakkının zarar göreceği açık olduğu ve makûl ölçülerin aşılmasının da iptal nedeni olduğunu söylemiştir. **Bir siyasi partinin seçimlere katılmasını güçleştirmek ya da engellemek seçilme hakkının özüne zarar vereceğine ve bu itibarla Anayasa'nın 13 ve 67'nci maddelerine aykırı olduğuna karar verilmiştir.** (11) numaralı bentte düzenlenen, seçime katılma hakkı kazanmış bir Parti'yi kongrelerini yapmadığı gerekçesiyle seçimden alıkoyması tam da bu karar da ortaya konulan ilkelere aykırılık oluşturur.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa 68 açısından yaptığı değerlendirme de şu tespitlerde bulunmuştur: *"Ülke genelinde baraj" ve "seçim çevresi barajı" ile yeterince sınırlama getirilmişken bunlara ek olarak seçime katılma koşullarını ağırlaştırmak demokrasiye uygun düşmemektedir. Siyasi partilerin amaçlarına ulaşabilmeleri için gerekli, yeterli olanaklara sahip olmaları zorunludur. Seçime katılmak temel hakkı ve ödevi olan siyasi partiyi başlangıçta bu olanaktan yoksun kılmak, seçimler dışında çaba göstermesini istemek olur ki, bunun hukuksallığı tartışılır. Siyasi partiler gerçekten demokratik siyasi yaşamın vazgeçilmez ögesi iseler, varlıklarını koruyup geliştirecekleri, kuruluş nedenlerini doğrulayıcı en etkin araç olan seçimlere katılıp halkın olurlarına görüş, öneri ve eleştirilerini sunma olanakları engellenmemeli, sınırlama amacı aşılmalıdır. Zorlaştırma, anayasal ilke ile yasanın çelişkisini açıklamaktadır. Bu nedenle, düzenleme Anayasa'nın 68. maddesine de aykırıdır."*

Anayasa Mahkemesi'nin 68'nci madde açısından yapmış olduğu inceleme de ele alındığında, 7393 sayılı yasa ile (11) numaralı bentte yapılan değişiklik, açık bir şekilde AYM içtihadında ortaya konulan ilkeleri ve madde 68'i ihlal ettiği görülecektir. Zira yapılan değişiklik ile siyasi partilerin seçime katılma kriterlerini zorlaştırılmıştır. Hiçbir haklı ve ölçülü sınırlama gerekçesine dayanmayan bu kısıtlamaların hakkın özüne dokunduğu açıktır. TBMM'de grubu olma kriterinin kaldırılmasının açıklanabilir bir gerekçeye dayandırılmamıştır. İki defa üst üste kongreleri ihmal etme durumunda seçilme katılma hakkının kaybedileceği düzenlemesi de hakkın özüne dokunan ve AYM içtihadında da ortaya konulan ilkelere açıkça aykırıdır.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı da dikkate alındığında (11) numaralı bentte yapılan değişiklik, siyasi partilerin varlık amacını ortadan kaldırır nitelikte olduğu ve demokratik toplum düzenimizi zedelediği, eşit ve serbest siyasal katılımı engellediği açıktır. Bu itibarla Anayasa'nın Başlangıcı'na ("... hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni..."), 2'nci maddesine ("... hukuk devleti..."), 5'inci maddesine ("... Cumhuriyeti ipe demokrasiyi korumak..."), 13, 67 ve 68'inci maddelerine aykırıdır. Bu itibarla önerilen değişiklikle (11) numaralı bentteki Anayasa'ya aykırılıklar giderilmeye çalışılmıştır.

Yürürlükten kaldırılan 16 numaralı bend, sandık ve seçim bölgelerine ve seçmen listelerine valilerin müdahalesi olanağı tanınmıştır. OHAL hukuku mantığı ile getirilen bu düzenleme "serbest ve adil seçimleri" açıkça ihlal etmektedir. Bunun yanında, düzenlemedeki "Seçim güvenliği açısından gerekli görülmesi durumunda" standardı son derece belirsizdir ve keyfi uygulamaların önünü açması mümkündür.

MADDE 3- 7393 sayılı Kanun ile kıdemli hâkim kuralı terk edilmiştir. Oysa kıdemli hakimler arasından yapılan bir görevlendirme hakimlerin daha önce de bu tecrübeye sahip olmaları ihtimalini artırmakta ve ayrı bir uzmanlık olan seçim hukukuna aşinalık faydasını sağlamaktadır. İl seçim kurullarının 1. derece hakimler arasından kura ile belirleme yöntemiye, seçim kurulu başkanlarının iki yılda bir daha önce seçim kurulu başkanlığı tecrübesi olmayan kişilerden seçilmesi ihtimalini doğurmaktadır.

Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçildikten sonra iktidarın hukuk yoluyla el değiştirmesini sağlayan ve o zamandan beri uygulanan bir hüküm olan “seçim kurullarının kıdemli hakimlerden” oluşması esasına ilişkin olarak, 72 yıllık yerleşik bir uygulama ve içtihadi birikim oluşmuştur. Kısacası, seçim kurullarının oluşumuna ilişkin “kıdem esası” demokratik siyasal hayatımızla özdeşleşmiş temel ilkelerden biridir.

Değişiklikle, seçim işlerinin yürütülmesine ilişkin olarak ortaya çıkacak olumsuzlukların önüne geçilmek istenmiştir.

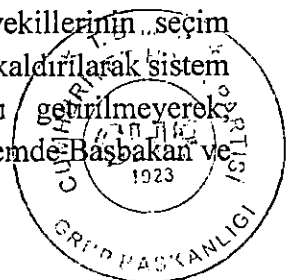
MADDE 4- Kıdemli hakimler arasından yapılan bir görevlendirme hakimlerin daha önce de bu tecrübeye sahip olmaları ihtimalini artırmakta ve ayrı bir uzmanlık olan seçim hukukuna aşinalık faydasını sağlamaktadır. Oysa 7393 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda beliren seçim kurullarının 1. derece hakimler arasından kura ile belirleme yöntemi, seçim kurulu başkanlarının iki yılda bir daha önce seçim kurulu başkanlığı tecrübesi olmayan kişilerden seçilmesi sonucunu doğuracaktır.

Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçildikten sonra iktidarın hukuk yoluyla el değiştirmesini sağlayan ve o zamandan beri uygulanan bir hüküm olan “seçim kurullarının kıdemli hakimlerden” oluşması esasına ilişkin olarak, 72 yıllık yerleşik bir uygulama ve içtihadi birikim oluşmuştur. Kısacası, seçim kurullarının oluşumuna ilişkin “kıdem esası” demokratik siyasal hayatımızla özdeşleşmiş temel ilkelerden biridir.

Türkiye’de seçimlere ilişkin sandık kurullarının oluşumundan ilk itirazlara kadar öncelikli işler, ilçe seçim kurullarınca yerine getirilmektedir. Bu sebeplerle ilçe seçim kurullarının yapısının bozulması, seçimlerin yürütülmesi konusunda ciddi sorunların oluşumuna sebebiyet verecektir. Değişiklik ile seçim işlerinin yürütülmesine ilişkin olarak doğacak olumsuzlukların önüne geçilmek istenmiştir.

MADDE 5- Sandık kurulu üyeliklerinde kişiler rızası ile görev almaktadır. Katılma iradelerinin bulunmaması durumunda ise bu göreve gitmeyerek kaçınılabilmektedirler. Sandık kurulu başında olmak ve göreve hazır olmak bu görevi yapmak için yeterlidir. Ayrıca “olur” alınması usulü baskı oluşturmaktadır ve yurttaşların sandık kurulu üyeliği yoluyla demokratik seçimlerin gerçekleştirilmesine katkı vermeleri sebepsiz yere güçleşmiş olacaktır. Bir partinin sandık kurulu üyelerinin listesi ve parti üye bilgilerinin diğer partilerle paylaşılmasının önünü açan bu düzenleme, seçimleri baskı altına almayı amaçladığı gibi; kişisel veriler açısından da tehdit oluşturabilecektir. Tekraren belirtmek gerekirse kişinin sandık kurulunda görevine başlamış olması “olur” anlamına gelmektedir.

MADDE 6- 7393 sayılı Kanun ile, Başbakan, bakanlar ve milletvekillerinin seçim yasaklarına ilişkin düzenlemelerin yer aldığı maddelerdeki “Başbakan” ibareleri kaldırılarak sistem uyarlaması yapılmasına karşın, Başbakan ibaresi yerine Cumhurbaşkanı getirilmeyerek Cumhurbaşkanı, seçim yasaklarından muaf tutulmuştur. Oysaki parlamenter sistemde Başbakan ve

Bakanlar Kurulu'nun sahip olduğu tüm yetkilere bugün tek başına sahip olan Cumhurbaşkanı'nın bu yasaklardan azade tutulması kabul edilebilir değildir. Yürütme yetkilerini tek başında elinde bulunduran ve uygulamada parti genel başkanı olan Cumhurbaşkanı'nın seçim yasakları kapsamına alınması gerekmektedir. Seçim yasaklarına ilişkin düzenlemeye parti genel başkanı ve aday olabilen, "yürütme yetkisini tek başına" kullanan Cumhurbaşkanı'nın dahil edilmemiş olması, "tarafsız", "eşit", "serbest" ve "adil" seçim olanağını ortadan kaldırmaktadır. Devlet imkanlarının bir aday lehine olarak seçimde kullanılmasına mani olmak amaçken, atanmış bakanlar yasak kapsamında tutulmaya devam edilirken; devlet başkanlığı sıfatını kullanan adayın yasaklardan azade olması kabul edilemez. Anayasa'da "Cumhurbaşkanı yardımcısı" bakanlardan ayrıca sayıldığı için "Cumhurbaşkanı yardımcısı" da, Cumhurbaşkanı ile birlikte yasaklar kapsamına dahil edilmelidir.

MADDE 7- Seçimlerin aynı gün yapılması bir kez sorunlu iken; bir de aynı zarf içerisinde yapılan oylama, iki ayrı erkin seçiminin birbirini etkilemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu itibarla, serbest oy ilkesini birlikte yapılan Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinde azami ölçüde temin etmek ve seçmen iradesinin tam anlamıyla tespitini sağlamak amaçlanmıştır. Kaldı ki yasama ve yürütme erklerinin ayrılığından bahsedilen bu modelde, seçimlerin aynı gün ve hatta aynı zarfta yapılması, serbest seçimleri engelleyen bir durumdur.

MADDE 8- 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 82 nci maddesinin beşinci fıkrasında yer alan "seçmenlerin" ibaresi ve fıkranın son cümlesi; seçmenlerin, sandık çevresinde cebir, şiddet veya tehdit kullanarak sandık ve seçim düzenini bozmaya kalkışanları kolluk güçlerine ihbarı konusunu düzenlemektedir. Oysa, söz konusu düzenleme uyarınca, sandık güvenliğınden öncelikle sorumlu ve bu konuda yetkili olan sandık kurulu başkanı ve üyelerinin kolluk güçlerine çağrı yapma yetkileri zaten vardır. Hal böyleyken, belirgin şekilde kötüye kullanılma riski olacak biçimde, seçmenlerin, sandık çevresine kolluk kuvvetlerinin müdahalesine yol açabilecek tarzda ihbarda bulunma olanakları olmamalıdır. 7102 sayılı yasa ile kanuna eklenen ve OHAL ruhunu yansıtan maddenin demokratik seçimlere zarar verici niteliktedir. Bu itibarla seçim güvenliğıyle ilgili gereksiz karışıklıklar ve şüphelerin oluşmasını engellemek ve kötü niyetli seçmenlerin sandık güvenliğini etkileyebilecek eylemlere girişmelerini engellemek amaçlanmıştır.

MADDE 9- 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 98 inci maddesinin dördüncü fıkrasının ilk cümlesi, sandık kurulunca verilen biçim ve renkte olmayan, üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü bulunmayan, tamamı yırtılmış olan, üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü dışında herhangi bir mühür, imza, yazı, parmak izi veya herhangi bir işaret bulunan zarfların geçersiz sayılacağını belirtirken; fıkranın son cümlesiyse, üzerinde sandık kurulu mührü bulunmamasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulu mührü bulunan zarflar ile üzerinde leke veya çizik bulunsu dahi bunun özel işaret koymak amacıyla yapıldığı kesin olarak anlaşılamayan zarfların geçerli sayılacağını öngörmektedir. Oysa zarfta sandık kurulu mührünün bulunması ve zarfın üzerinde bulunmaması gereken leke ve çiziklerin yokluğu, seçim ve oy güvenliğini sağlamaya yönelik ve sahte oy kullanılmasını engellemek amacıyla getirilen kontrol mekanizmaları bünyesinde değerlendirilmek gerekir. Mühürsüz, lekeli, çizik zarfların seçim sonuçlarının güvenilirliğine gölge düşürdüğü hususu ve toplumda bu açıdan geçmişte hasıl olmuş derin kuşkuların gelecek seçimlerde önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

MADDE 10- 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 101 inci maddesinin ikinci fıkrasının (7) numaralı bendi uyarınca, yetkili seçim kurulları tarafından gönderilen ve Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu filigranı bulunan oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olmasının, oy pusulalarını geçersiz kılmayacağı öngörülmektedir. Ancak oy pusulalarının arkasında sandık kurulu mührünün bulunması, seçim ve oy güvenliğini sağlamaya yönelik ve sahte oy kullanılmasını engellemek amacıyla getirilen kontrol mekanizmaları bünyesinde değerlendirilmek gerekir. Mühürsüz, oy pusulalarının seçim sonuçlarının güvenilirliğine gölge düşürdüğü de dikkate alındığında, 298 sayılı Kanun'un 101 inci maddesinin ikinci fıkrasının (7) numaralı bendi yürürlükten kaldırılmaktadır.

MADDE 11- Cumhurbaşkanı'nın tarafsız olduğu parlamenter rejim dönemine ilişkin olarak öngörülmüş bu hüküm, günümüzde Cumhurbaşkanı'nın siyasi tartışmaların tarafı parti genel başkanı kimliğiyle uyuşmamaktadır. Halkoyuna sunulan kanunla ilgili olarak çoğunluk ve azınlık görüşlerinin TRT'de açıklanması yeterli olup, uygulamada parti genel başkanı olabilen Cumhurbaşkanı'nın taraflı görüşünün zaten açıklanmakta olan iki görüşten birisinin kayrılması anlamına gelecek şekilde Türkiye Radyo ve Televizyonları aracılığı ile ayrıca seçmenlere açıklanması, halkoylamasında halkın gerçek iradesinin serbest şekilde ortaya çıkması yönünde bir engeldir ve Anayasa'nın 2. ve 67. maddelerine aykırıdır. Bu sebeple, 298 sayılı Kanun'un ek madde 5'indeki "ile Cumhurbaşkanının görüşünün" ibaresi yürürlükten kaldırılmaktadır.

MADDE 12- Seçmen iradesinin, seçim sonuçlarına sağlıklı bir şekilde yansımayacağı kaygısı vatandaşlarımızı tedirgin etmektedir. Seçim yarışının adil ve güvenilir bir şekilde yapılabilmesi ve sonuçların herhangi bir tartışmaya mahal vermemesi adına gerekli uygulamalar hayata geçirilmelidir. Değişiklik ile; seçimlerde kullanılan parmak boyasının yeniden uygulamaya konularak, olası seçim hilelerinin ve mükerrer oy kullanımının önüne geçilmesi ve seçmen iradesinin en sağlıklı şekilde sonuçlara yansıtılması amaçlanmıştır.

MADDE 13- Seçim kurulları Ocak 2022 sonu itibari ile oluşturulmuşlardı ve iki yıl süreyle görev yapacaklardı. 7393 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girmesiyle, mevcut kurulların dağıtılması ve kura esasına göre yeniden oluşturulması öngörülmektedir. Henüz oluşmuş ve iki yıl görev yapacak kurulların görevlerine son verilmesinin hukuki ve haklı hiçbir dayanağı bulunmamaktadır. Seçim hukukunu uygulayan merciinin yeni kanun araştırmalarıyla görev süresi dolmadan dizaynı, hukuk devleti ilkesinin ihlalidir. Ayrıca bu madde Anayasa'nın 67/son fıkrasına açıkça aykırı olduğu gibi kanuni hakim güvencesine ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine de aykırıdır. Bu sebeple, 298 sayılı Yasa'nın geçici 24. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 14- Yürürlük maddesidir.

MADDE 15- Yürütme maddesidir.

298 SAYILI SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 2- 298 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (11) numaralı bendinin birinci cümlesindeki “olmaları” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde gruplarının bulunması” ibaresi eklenmiş, aynı bendin ikinci paragrafının ikinci cümlesi ve (16) numaralı bent yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 3- 298 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

“İl seçim kurulu, iki yılda bir ocak ayının son haftasında, il merkezinde görev yapan en kıdemli hâkimin başkanlığında merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonra gelen en kıdemli iki üyeden oluşur. Kurulun, hâkimlerden iki de yedek üyesi vardır. Bu suretle kurulan il seçim kurulu iki yıl süre ile görev yapar. Kıdemin belirlenmesinde, kınama veya daha ağır disiplin cezası almış olanlar diğerlerinden kıdemsiz sayılırlar.”

MADDE 4- 298 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlesi madde metninden çıkarılmış yerine “ilçedeki en kıdemli hâkim kurulun başkanıdır.” cümlesi eklenmiş, ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İl merkezlerinde kurulacak merkez ilçe seçim kurullarına, il seçim kurullarına başkanlık edecek hâkimden sonra gelen en kıdemli hâkim başkanlık eder.”

MADDE 5- 298 sayılı Kanunun 23 üncü maddesine altıncı fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 6- (1) 298 sayılı Kanunun;

a) 65 inci maddesinin başlığı “Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanlara ilişkin yasaklar:” şeklinde değiştirilmiş ve maddenin birinci ve ikinci fıkralarında yer alan “Başbakan ve” ibareleri madde metninden çıkarılarak “Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve” ibareleri eklenmiştir.

b) 66 ncı maddesinde yer alan “Başbakan,” ibaresi madde metninden çıkarılarak “Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcıları,” ibareleri eklenmiştir.

c) 155 inci maddesinin başlığı “Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanların yasaklara uymamaları:” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 7- 298 sayılı Kanunun 68 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “ayrı” ibaresi “ayrı” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 8- 298 sayılı Kanunun 82 nci maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “seçmenlerin” ibaresiyle fıkranın son cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 9- 298 sayılı Kanunun 98 inci maddesinin dördüncü fıkrasının son cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 10- 298 sayılı Kanunun 101 inci maddesinin ikinci fıkrasının (7) numaralı bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 11- 298 sayılı Kanunun Ek 5 inci maddesinde yer alan “ile Cumhurbaşkanının görüşünün” ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 12 - 298 sayılı Kanununa aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

EK MADDE 10-

1. Kurul başkanı, oyunu kullanan seçmene, kimlik kartını verirken, seçmen listesindeki adı hizasına imzasını attırdıktan sonra ayrıca sol elinin işaret parmağını çıkmayan özel boya ile boyayarak bastırır.

2. Yüksek Seçim Kurulu oyunu kullanan seçmenin parmağının işaretleneceği özel boyayı ithal veya imal ettirmek, sandık kurullarında zamanında bulundurmamak ve saklamakla görevlidir.

3. Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı; seçmen işaret boyası ve ıstampasını zamanında il ve ilçe seçim kurulları başkanlıklarına gönderir ve o seçimde hangi malzemenin sandık kurulu başkanlarına teslim edileceğini belirler. İl seçim kurulu başkanları, oy verme gününden en az on gün önce, ilçe seçim kurulları başkanlıklarına, ilçe seçim kurulu başkanları da oy verme gününden en az kırksekiz saat önce, oyunu kullanan seçmen için özel işaret boyası ve ıstampasını o seçim için gerekli olanını sandık kurulları başkanlarına teslimini sağlarlar.

4. Her kim oyunu kullandıktan sonra sandık başında kendisine sürülen özel boyayı silerek, yok ederek veya herhangi bir şekilde gözle fark edilemez duruma getirerek aynı seçimde ikinci defa oy kullanır veya kullanmaya teşebbüs ederse, üç yıldan beş yıla kadar hapis ve bin günden beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır. Bu fıkra söz edilen özel boyayı ilçe seçim kurulu başkanlığından teslim aldıktan sonra kasten yok veya imha eden ya da oyunu kullanan seçmenin belirlenen uzvuna bu boyayı hiç sürmeyen veya bu özel boyadan başkasını süren sandık kurulu başkan ve üyelerine veya seçmenleri ya da sandık kurulu başkan ve üyelerini bu fıkra yazılı fiilleri işlemeye herhangi bir surette icbar eden kimselere, bu fıkra yazılı ceza üçte birden yarıya kadar artırılarak hükmolunur.

MADDE 13- 298 sayılı Kanunun geçici 24 üncü maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 14- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 15- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

